

AUSZRA.

Laikraštis, išleidžiamas Lietuvôš mylëtojû.

„Auszra“ iszeina Ragainėje 20. kožno mënesio pavyzdyje knygtës 32 pusiu. — Prekia: ant metų arba už 12 numeriû 2 m. = 1 rubl., ant ½ metų 1 m. = 50 kap. Atskirus num. 20 pf. = 10 kap. Apgarsinimai, spaustuvėj „Auszrôs“ priimami, kasztûja už kozną pusiau dalytą eilutę po 20 pf. = 10 kap., laikytojams pusę tiek. Nû 1. liepôs m. gali „A.“ prie kožno ciecor. karal. pusto iszsiraszydinti

Apie insteigimà „Lietuviszkôs mokslû bendrystës (draugystës)“.

„ . . . Teisinga atente nusprijs teisybë ir tad ne tam bus gieda, kurs norieję o negalieję; bet tam, kurs diel lobio ar skaugës, kitû galentiû kon garsj nuweikti neszelpë ir neglobë.“ S. Daukantas.

Jau antras metas eina, kaip užmanytas tapo uždëjimas „Lietuviszkôs mokslû bendrystës“*) Laikraštis, kuriame buvo apie tã dalykã raszoma, negalëjo tûmet — arba vël su dideliu vargu — pereiti rubeziû, to dël ir zinë apie užmanymã neiszsiplatino Lietuvoje tëip, kaip koznas Lietuvôs mylëtojas butu norëjës. Tacziau tose szalyse, kuriosna ta zinë atvyko, buvo meilingai priimama — ipaczei Žemaitijoj. Prusû Lietuvoj, kur susivokieziavimas gillas jau szaknis ileidës, nebuvo galima laukti ir tikëtis daug gero, ipaczei jog apszviestesni vyrai, giminës vadovai, labai mažai cze rupinasi apie vedimã savo broliû lietuviszku, t. e. iszganingu keliu. . . Kadangi reikalai Lietuvôs kaipo giminës, pagailëk Dieve, labai dar mažai suprantami ir iszmanomi, to dëlei ne dyvai, jog užmanymas bendrystës įsteigimo neatrado tiek

*) Kas tûmet raszyta buvo apie įsteigimã bendrystës, galima atrastî artikuluose drû. Sauervëlno bei Bassanavicziaus ir p. Szliupo „Lietuv. Ceitungoj“ 1882 m. num. 12, 15, 17, 31, 32, 33 ir 36.

Lietuvoj prieteliū, kiek jis teisingai užsipelnyti galētu. Jei kiekvienai naujai dumai yra sunku kelią patogų iszvesti, kad ji galētu lengvai priimama buti, tai n'ier ko stebētis, jogei ir užmanymui bendrystės įsteigimo nepasisekē laimėti szirdis skaitytojū. . . Lietuvōs dvasē per tiek szimtū metū neprieteliszka ranka gesīta szendien didei sunykus! Vislab, kas buvo lietuviszka, per ilgus metus buvo rupinama isznaikinti, isz szakniu iszrauti! Jei dar nepasisekē musu mylimā ir puikiā kalbā drauge mums su liežuviu iszplēszi, tai pasisekē piktžoliu sėklas visūse Lietuvōs kampūse iszbarstyti, o tos nenaudėlės, žiurėk, kaip iszbujajo! . . Girdime, Žemaitijoje ir Prūsūse prasti žmonelės gėdyjasi tułame kampe savo graziā ir senā kalbā vartoti, o łamdo ir laužo savo liežuvi lenkiszka ir vokiszka posmūdami. . . Drauge su sunaikinimu kalbōs isznaikīta tapo ir senovės Lietuvōs dvasē; kalbai ir dvasei sunykus, nuvargo ir visa musu giminē! Sziōs dienōs apjekimas vienū, užsikietėjimas kitu dėl savo pavargusiōs tėviszkės, nenumanymas ir nesupratimas reikalū savo giminės, užmirszimas praeitinės ir garbingu prabocziū [sentėviū] — tai yra vaisei, kurie per ilgā metu eilę sirpo. . . Szendien yra neiszpasakytinai biau rus, erszkēczeis apaugęs kelias, kuriūmi tur eiti atsigaivinimas musu giminės ir josiōs dvasiōs. Darbininku turime nemažai, pajėgos ir ne teip menkos; tik Lietuvōs mokslingi vyrai iszsiskłaidę po visus pasvieczius, tankiausei viens apie kitā nieko nežino, o tułajo darbai per tai dėl kitu nepažįstami. Be vienybės ir tas mažas Lietuvōs mylėtoju pulkelis negali tiek dėl savo gentės gero padaryti, kaip kad butu savo pajėgas suvienyjęs. Szendien atsitinka jau neretai girdėti, jogei vienas ar kitas paraszēs arba raszās lietuviszkaī tā ir tą apie tą ir tą, bet mažai isz tu darbu turime dar naudōs, nēsa rasztai tankiausei liekti nespaudinti. Žinome szendien daugel rankraszczziū, kurie pelēja ir trēsza gulėdami, o mes isz ju negalime turėti nė truputėli dvasiszko peno, kur-sai mums teip didei yra reikalingas. Turime apscezi lietuviszka ir apie Lietuvā suraszytu ir iszspaudītu knygu, bet daugumas jūju yra labai menkai pažįstamas Lietu-

voje. Rasztus Doneļaiczio, Daukanto, Volonczevskio ir k. pažįsta tik kalbõs tyrėjai ir mažas labai skaitlius mokslingesniu Lietuviu. Jei mes szendien turime viltį, jog Lietuvõs dvasė dar atsigaiųiti galės, jog ateisencziame laike atsiras apstingesnis skaitlius Lietuvõs mylėtoju ir ir mokslingu darbinjku, kurie rupjisi apie savo tēviszkės reikalus ir trusis dėl naudõs savo broliu, tai jau dabar turime apdumoti, ką reikėtu daryti norint, kad musu rasztai galėtu saulės szviesybę pamatyti ir atneszti Lietuvai priderinczią naudą. Teip vadinami Mėcėnatai Lietuvoje ne veik dar atsiras, o ir dėl atsiradimo mes turime tūm tarpu mažą viltį. Mums to dėl rodos, kad įsteigimas „mokslu bendrystės“ galėtu mums visokeriopūse dalykūse — įpatingai dalyke spaudinimo lietuviszku rasztu — didelę naudą atgabenti. Jau pernai mes aiszkei parodėme naudą dėl Lietuvõs isz tokiõs bendrystės, to dėl dabar tik paminėsimė, jog ta nauda galės buti dalykūse musu dvasiszko apszvietimo dar didesnė, neng szendien mes galim suprasti. . . Jei szendien Czekai, Serbai-Vendai, Karvatai ir k. atsigaivinę trusiasi dėl savo giminės teip sparcezi ir turi apstingą skaitlių rasztu, tai pabudimas tu giminiu ir atsigaivinimas ju dvasiõs gavo stiprybę per įtaisymus moksliszku bendryscziu. Jei kitur tos bendrystės buvo didei naudingos, tai pas mus Lietuvoj nūg įsteigimo „Lietuviszkõs mokslū bendrystės“ prigulės visa Lietuvõs ateitinė. Galima sakyti, kad susivienyjimas Lietuvõs mokslingu vyru ir mylėtoju tēviszkės bei kalbõs į vieną sanlydžią draugystę, kad susivienyjimas visu dvasiszku pajõgu musu — atnesz mums patiems ir visai musu giminei neiszpasakytiną naudą!

Linkį bendrystės kożnas skaitytojas musu paregėti galės isz statutu, kurius sekancziame num. Auszrõs patalpįsime. Dabar tik tiek turime pridurti, jog tūm tarpu sostas bendrytės turėtu buti Ragainėje prie redakcijõs Auszrõs; bet kaip veik Rusijõs valdžia teiks is daleisti įkurimą tokiõs draugystės savo vieszpattytėje, szita draugystė galės buti perkeliama į Kauną ar Vilnių.

Pirm koku dvieju metu Lenkams tokią pat bendrystę įkuriant tuls bagotesnis Lietuvis pridėjo savo ska-

tiką dėl platinimo šviesos tarp Lenku; mes tikimes, jog širdyse Lietuvos apšviestu vyrū, o ipatingai bajorū, kuriu tėvū terai dar gilioje senovėje buvo tikrais giminės radosis, mylinczeis savo tėviszkę Lietuvą ir savo kalbą, neužgeso meile ir dėl savo brolių Lietuvū; tikimes, jog tie visi, kurie tur atliekamą skatilką nuog savo kasdieniniu reikalū, neatsižades pasidalinti juomi su pavar-guseis savo broleis reikaluose drasiszko musu giminės apšvietimo. . . .

Pereitą metą kviesdami Lietuvius į „Liet. mokslu bendrystę“ ir darodydami jōs reikalingumą ir naudingu-
gumą mes sakēme: Gruntavokime „Liet. mokslu bendry-
stę“ — ji Lietuvą ir musu brangią kalbą nuog prapul-
ties atvaduos! Tūs paczius žodzius mes ir dabar atkar-
tojame.

Redakcija „Auszros“.

Margis.

Giesmė isz Lietuvos veikalū,
paraszyta L. Kundraiczio (Kondrataviczēs).
Lietuviszkai iszguldē S. Norkus.

Pirmoji giesme.

1]

(Pradžia 3. numeryje.)

VI.

Apmaūdus Lietuvei ir baisei įszirdę,
Vaitojanczius Kryžokus nė viens negirdi,
Tik rėdykles brangias nūg kuno plėszo,
Škreistes kryžiūtas į kasnikus rėzo,
Arbagi rankas suleidę gyslūtas,
Pesza ir tąso barzdas garbanūtas.
Pusgyvius radę, kirveis galvas skaldo,
Net szirdis puczias, o prots ją nevaldo.

VII.

Szeszėlyj medžiū prie negyvo kuno
Jaunas Kryžokas dar pusgyvis tuno;

Dar jam Lietuvis gerai nepataikē,
Dar iksziol dvasē kune užsilaikē;
Guli apsvaigēs, tik kartas nūg karto
Vaitoja, mētos, tai vėl akis varto;
Burna iszdžiuvus, o vandens nē laszo,
Katro vokiskai, supranti, kad praszo.
Plaukai ant veido kaip pukas lapelio,
Balsas toks skardus kaip balsas varpelio.
Iksziolei nieką gyvą nepaleido,
Lietuviū szirdis jau d'bar atsileido;
Iszgirdus, kaip jaunas Kryžokas vaitoja,
Inirtimas Lietuviū greit jau apsistoja;
Nēs tai valanda, kurioj atsitiko,
Kad apmauda szirdyj meilę sutiko,
Bet atsikvoszėjus vėl ing ją atpūla:
„A! a! tai Kryžokas! Tegul jis prapūla!“
Ranką pakėlė, jau but kirviu srėbęs,
Jei stovintis už jo nebut sugrėbęs.

VIII.

Kareivis žvairi akims pažiurėjo,
Lyg tartum szirdyj rustybę turėjo,
Bet pažinęs Margį, neraukdams veido
Kirvį isz ranku ant žemės paleido.
Matyt, kad Margį Lietuvei gūdojo,
Nēs už jį stipresnis nē viens nepastojė!
Stiprus aržūlai giriose Ramnavo*),
Kur dievams savo Lietuva tarnavo;
Baisu, kaip Perkuns debesyj pabunda,
Viskas ant žemės tik pleszka, tik dunda,
Bet už aržūlą Margis yr stipresnis
Ir už Perkuno — kirvis jo baisesnis!

Ant aukuro**) Vilniuj aržūlas kietas
Gan' karsztai dega alyva aplietas,
Betgi szirdyj Margio meilė tėvynės
Daug karszcziau degė, kaip Peleniūs gynės;
To dėl jį žmonės, jo visa szejmyna
Gūdoja, gerbia, klauso ir szlovina. —
Narsume Margį niekas nepranoko,
Ir dėl to brangaus sabalū kalpoko***),
Ant kurio plunksnos sklaidosi nūg vėjo,
Iksziol vertesnis už jį nedėvėjo:
Per karės darbus Margis jį dastojo****),
Kovoj niekūmet nieks jam netrivojo.
Gražu, kaip auszra auksin dangų žiedrą,
Bet duszioj Margis tur gražesnę giedrą.
Ant Vokiečių jis tik apmaudą giežia,
Ir dar teip baisei, kad net dantims griežia,
Tartum gyvatė szirdyn jo įslinkus
Iszliej truczyną, kiek tur jį surinkus! . . .
Vaikszziodams szendien isz vietôs į vietą,
Matydams dirvą teip krauju aplietą,
Bežiurint szirdį jam teip suskaudėjo,
Rodos, jis vienas už visus kentėjo;
Rodosi, kad dieglei jo szirdyj daigė
Ir visus kardus Kryžokū susmaigė,
Visus, kiek tilpo, ik rankinei paczei,
Smeigdamas kožną ing szirdį jo staczei!
Kentė už Lietuvą, už dievus savo —
Už tad teip smarkei ir szirdis putavo!
To dėl jei kirvį pakelta sulaike,
Jauną Vokietį nūg myrio užlaike:
Nedžiaugkis pirm laiko, jaunas Kryžoke,
Dar tavęs laukia kankynė kitokia!

IX.

Ne savo balsu suriko teip garsei,
Kad net Lietuvei kruptelėjo baisei,
[Nėsa tai ne balsas žmogaus szaukimo,
Paneszė labiaus ant liutės kaukimo,
Kuri po tyrą bėgiodama bliauja,
Kada medinczius liutyczius nuszauja]:
„Stok! Žmogų silpną užmuszti netinka,
„Mums Lietuviams gėda ir nepritinka!
„Isz jo kraujo naudą turėsim kitą:
„Kaip tik praleisime mėnesį szitą,
„Ant jauno pripūla Vaisgamto*****) szventė,
„Katrą praboczei nūg senovės szventė.
„Gers dievas derlės! — Javai vis derėjo,
„Kaip senei sėti Lietuvoj pradėjo:
„Pieną ir medų jam sėnei aukavo†),
„O mes nustoję visū turtū savo,
„Ką jam aukūsim, kad nieko neturim? . . .
„Visur gryna ir plika, kur tik pažiurim!
„Ruja††) Kryžokū viską iszteriojo,
„Bites iszplėszė, javus iszvoliojo,
„Gyvolius iszpiovė, pievas iszganė —
„Kraugėrei skriaudė, kaip tik įmanė!
„Medaus ir javū mes szį met negausim,
„Turim Kryžoką — tą dievui aukausim:
„Kaip aviną ant aukuro isztiesim,
„Vieton raudonu kvėtku — kraują liesim.
„Kitą met rasi, jei dievs dūs sulaukti,
„Vaisgamtas javams derlei lieps užaugti. . .
„To dėlgi gyvą į pilę nuveskit,
„Suriszę drutai kambaryn įmeskit,
„Telaukia dienôs jis Vaisgamto szventės,

„Kada szirdyj opa nūg peilio kentēs. . . .“
Teip Margis sakē, tai garsei sznekēdams,
Tai vėl palengva lyg grabe gulēdams;
Priesakus iszdavus, balsas apss'tojo,
Lupos drebējo, akys aszarojo.

X.

Ant žodžio Margio Lietuvei priėjo
Prie jaunikaiczio, ką kraujūs gulėjo;
Plieninį kardą atjūsē nūg szono,
Nusegē skreistę su kryžiumi pono,
Sudraskē, metē ir jūdoj purvynėj
Baltus sklypelius kojomis sumynē;
Patį už ranku paēmę pastatē,
O kad kilnojant kunas susikratē,
Opos prakiuro, kraujas bēgt. pradėjo —
Jaunas Kryžokas jau nepastovėjo,
Silpnas it†††) garszva, žemyn galva sviro,
Isz jōs kraujo laszai kaip žirnei biro. —
O n'era žmogaus, kursai jo gailētu,
Rustybēs ant jo kursai neturētu,
Bēgantį kraują nubrauktu nūg veido —
Kožnas tik zaunas ant keiksmo paleido:
O jaunikaitis nors skaudžei vaitoja,
Bet jie tyčziotis isz jo neapsistoja.
Vezdami pilyn viens galvą lingūja:
— „O tas szuns pusē, jau vos tik kvėpūja!
„Kas žin ar sugys jo minkszta kaukolē?
„Žiurėk, kraujas tek, kaip isz baczkōs golē,
„Ar tik nepadvēs pirma savo laiko?!“
— „Nebijok! velnias negrēbs savo vaiko!“
Teip antras sakē — „kunas rods sutino,
Bet savo veislę szėtons padrutina.“

— „Nors sumuszta galva ir kraujas teka,
„Tik laikyk prakeiktą“ — teip trecias szneka,
„Idant bežiurint isz ranku n'iszspruktu,
„Ir nūg kankynės baisiōs nepasmuktu!
„Reik nulauzt kryžių, ką turi ant kuno,
„Nēs po jīm kipszas pasislēpes tuno!“
Rankoms nutvēręs jau dar kryžių lanko,
Bet rustą Margį pamatęs nublanko;
Ranką nuleido — ir kryžius iszliko,
Nēs kunįgaiksztis ant rujōs suriko:
„Sziuksztu! kas žmogų beszarvį kernoja,
„Nors kraugėris butu, jei ginklo nustoja!“
(Dar ne viskas.)

*) Ramnava, vieta pakajaus, romybės, kur gyveno vyriausiasis kunigas senosios lietuviszkosios vierės, kryviū-kryvaitis. **) Aukuras, altorius. ***) Kalpokas, kepurė. ****) Dastoti, įgyti, įgauti. *****) Vaisgamtas, vaisių dievaitis. †) Aukūt, apieravot. ††) Ruja, gauja, veislė. †††) It, kaip.

Apie senovės Lietuvės piles.

3]

Pradžia 1. numeryje.

Neturite užmirszti, jog kas mets tokius grobius Kryžokai musu žemeje grebe! Gyventojū jau ir tūmet musu žeme turejus apscei, jog vienoj Darsuniszkū ap-rubeje 1380mete per kelias dienas daugiau per 4000 Lietuviū pateko į Kryžokū rankas ir tapo į vokiszkąjė Prususe verguvę iszgabenti. . . O kas gales suskaityti, kiek buvo užmuszta ir isznaikjta musu proseniū per vi-sas tas keliones po kelis syk ant metū ir per tiek daug metū atliekamas! . . . Szitose kelionese Vokieczi po menesį ir daugiau Lietuvoj užtrukdave, valkiodamiesi isz vietōs į vietą ir viską pakeliui pleszdami, degidami ir naikidami. Gaujos Kryžokū kartkarceis neįmanomai didelios budavusios: po 10, 20—40 tukstancziū stipriu szarvūtu vyrū kareiviū, su pagalbinikais ir sveczeis isz

visôs kone Europôs susirinkuseis. Galime numanyti, jog musu proseniâms sunku buvo szitoms kareiviû mynioms prieszytis, ir jos Lietuvoj stiprei ir baugingai smarkavo piles musu jimdamos ir viskâ naikidamos.

Kokia meile szirdyse Kryzokû dege, kûmet jie musu nelaimingus prosenius kardu bei ugnimi krikszczionysten verte, mes aiszkei ir geriausei suprasti ir numanyti galesime isz zemiau primegztu keliû apipasakojimû paties Kryzoko Vigando, kuriam teko ne syk Lietuvâ aplankyti ir matyti kitû Kryzokû veikalus. Cze tiktai reikes pamineti, jog Vigando kronikoj (nûg 1293 iki 1394 meto) ant kiekvieno lûkszto randame tokius apipasakojimus.

Dabar įsitemykite! 1331 m. Kryzokai tureję vienâ su Lietuveis karionę, kuri jiems nepasisekus, nes daugel Kryzokû prazuvę. „Kovai pasibaigus jôs vietâ apziuredamas komendatorius Kelmijôs, Otto von Luterberg, atsiliepęs, idant kiekvienas, kursai draugystę Vokieczyû-Kryzokû mylis, pagieza uzsidegtu, ir įgraudenęs, idant nei vienam pagonui (Lietuviui) nepraleistu, bet visus užmusztu. . .“ „1338 mete, dienoj dangunemimo p. Marijôs (15. rugpiuczio), Kryzokû marszalkas Henrikas Dusemer kovoje Galekaukiû laukuse (Zemaitijoj) į 1220 pagonû Lietuviû iszmusze. . .“ Kitâ syk užmuszta tapo daugiau per 12000 pagonû, „kûmet jie małonês nûg magistro (Kryzokû vyriausiojo) melde. . .“ „1352 m. brolis Schindekopf pas Kurszo mares sugrebe 45 vyrus, neskaitant tu, kuriûs liepe užmuszdinti ir prigirdinti. . .“ Žiema 1361 m. „brolis Henr. Schieningen du syk iszejęs isz Ragainês su pagonais neprieteliskai pasielge, naikidamas jûs kardu, ugnimi ir plešzimais, ir kryksztaudamas (su trijumpu) namon linksmâi sugrižo didę daugybę Lietuviû nužudinęs. . .“ 1363 m. magistras Vinrikas su daugybe Kryzokû ir kitu sveczyiû įemęs ir sudeginęs Bisenôs (Pistenôs, Pastenôs) pilę apgule Vielionês (Veliûnôs) pilę ir ją į kevirtâ dieną suarde ir iszgriove. Tôs pilês perdetinis vardu Gasztautis iszsigandęs meldzia susikalbeti su magistru, o „marszalkas Hennig Schindekopf sveikidamas

jį pratare: „Nenoriu, idant tu manę už tai kaltitumei, jog eidamas užmusztas tapsi,“ ir užmusztas tapo drauge su daugybe pagonų. Sugauta buvo dar į 500 pagonų; penktą dieną grįžta kareivei namon, kiekvieną sugaudami kalejimon gabena ir visus užmusza. . . .“ Toliau Vigandas pasakoja, jog vieną kartą Kryžokai į „devintą dieną ateina vieton, kur buvo savo maistą palikę, o Vieszpatis Dievas apdovanoja jus visokeriopu grobiu, sugautais vyrais, moterimis itt. Nei numanyti negalima, kiek buvo užmusztų; patys vel (Kryžokai) sveiki namon grįžta vezdamies drauge Lietuvius ir Gudus sugautus. .“

„Tū pacziū metu (1377), kūmet marszałkas (Hennig von Schindekopf) buvo žemeje pagonų, nekurie pateikunai ir latrai, apie tai dasizinoję, degina arklių sieną ir linksmi grįžta į Prusus vezdamies drauge Gudus ir pagonus. Tam pacziam mete, dienoj užgimimo p. Marijōs, magistras Vinrikas ir perdėtinei su didele kareiviū gauja atejo pas Vielionės pilę, ką užmatę pilės bajorai ir kiti iszsigando ir patys pilę su visu labu sudegino, o magistras su karūzėmis¹⁾ savo nuejo iki naujojo Kauno ir tenai stovejo 6 dienas ir ugnia iszčiudyjo Jerogalės aprubę ir kitus pavietus. Paskiau magistras perejo drauge su saviszkeis per didelius tyrimus pagiryje, o pereidamas skersai ir iszilgai daugybę pagonų užmusze ir į kalinį sustvere moteriszkes ir vyrus. . . . Nepoilgo vel reuge naują kelionę (reizą). Magistras pavede ją atlikti marszałkui (Hennig von Schindekopf) ir kitiems vyrensiems, kurie isz sziōs pusės Niamuno Lietuvōs žemę pustyjo ir daugel užmusze; apgule naujajį Kauną, o Vieszpatis Dievas suteike jam iszmintį, idant jis nuplukditu (valtims) savo kareivius ir prie kitōs pilės ant upės Neviezōs kranto; įeidami į szitą pavietą pagonus isznai-kina. . . . Pilę Strebę apgulia, įima ir degina. Daugelį pileje vyrų ir moteriu nuzude. Tam pacziam mete marszałkas iszilgai pustyjo ugnimi bei kardu Szalviskiū pavietą. Tū tarpu Burgardas von Mansfeld (Ragainės kamendorius) tą darbą atlieka Ramainės paviete (Žemaitijoje). . .“ Ateinantį metą vel tas pats marszałkas „dienoj apvalymo p. Marijōs netiketai užpule ant

Lietuvôs žemês ir visus vyrus ir moteres ir vaikus (pa-keleje) sugavo arba iszmusze. . . .“ 1370 m. Kryžokai apłankê Raseiniû ir kitus Žemaitijoj pavietus ir „visur kankina pagonus ir užmuszineja . . . : niekur pagonai ne-galejo ramei buti, bet visur užmuszami ir kalinyu gabe-nami, o brolei (Kryžokai) ramei grįžta sav namon. . . .“ 1372 m. Instruczio perdetinis Vigandas „su 100 isz-rinktu vyrû įeina į girę pleszti ir pagonus naikiti. Nu-sedę nûg arkliû ant Szeszupês kranto jie valgo ir ge-ria ir atsikele pereina per Niamuną ir užklumpa keturis neapsaugotus kaimus, kuriu gyventojei saldžiu miegu už-migę; ką tik sutinka, kardu iszkerta vyrus su moteri-mis ir vaikais ir viską degina, o didelį grobį grebia. Tas pats Instruczio vyresnysis vel rudenyje renka savû-sius ant kelionês. Perėję Niamuną po Kraistekiemiu neapsaugotu visą kaimą sudegino, apgrebe ir surinko didelį grobį.“ Toliau Vigandas raszo: „Žemaicziû že-meje nenorejo (Kryžokai) užtrukti žinodami, jog gyven-tojai apsiginklavę, to delei jie apłanke Kaltinenû kampa, kurį grobeis (pleszimais) nuskriaudę ir ugnimi, užmuszi-nedami vyriszkius ir moteriszkes ir vaikus, didelioj dau-gybeje iszsigabendami drauge su neiszpasakytais grobeis. Regedami tai pagonai traukiasi į girę, kurioj buvo upe-lis, per kurį brolei (Kryžokai) tekini pereidami skubi-nasi per girę. Ale ir pagonai pridurmai meto į jûs ra-gotinemis (lancomis), akmenimis ir szaudyklemis isz sai-dokû²), pažeizdami jûs, nors jie apsimovę szarvais ir ge-ležinemis kepuremis. To delei brolei nuseda nûg arkliû, ir cze pakįla asztriausio kova, kurioj krito 21 Kryžokas, neskaitant daugybês bajorû. Brolių vieną pagonai pri-riszo prie medžio, o ragotinemis savo jį subadę užmusze.“ Teip Vokieczius Lietuvei apgalejo rudenyje jau po visû-szventês 1374 m. Pavasaryj 1377 m. „pas magistrą Vinriką, stiprųjį pagonû žudytojį, atejo Albertas [III.], Austrijôs kunįgaiksztis, su 62 kareiviû ir bajorais į Pru-sus del szelpimo tikybês, ir tape su didele garbe priim-tas ir traktavotas, kaip kunįgaikszcziams pritinka. Su-tarta atlikti kelionę (reizą), ir visi atejunai sveczei link-smi drauge su magistru szarvújasi ir rengiasi priesz pa-

gonus ir pasiraszo paklusneis tapti vienam vo-
kietiskam bajorui, kaipo vyresniui (kapitonui), ir ateina
į Kaltinenū (Žemaičiuose) pavieta ir cze magistrui lie-
piant iszspleczia Kryžokū draugystės karužę (blizgę). Ir
Austrijôs kunigaiksztis kareiviszkaï apsielge; szitame pa-
viete magistras bei kunigaiksztis užtruko dvi dieni ir
visą iszdegino; vyrus vel, moteres ir vaikus sustvere, ir
nei viens neiszsprudo isz juju ranku. Po tam Viduklės
paviete viską smarkei pustyja per 10 dienu ir grįžta namon
vezdamies su savimi Gudus ir pagonus. . .“ Rude-
nyje to paties meto, pasakoja Vigandas, „brolis Gott-
friedas, marszałkas, su daugybe kareiviū trauke į Kei-
stuto žemę pas Trakū pilę, o buvo daugiau per 12000
vyrū, ir padalįta kareivyste į tris dalis prieszai Merkės
pilę (ant Niamuno kranto), kur sugabena didelį grobį.
Drauge su atejuseis sveczeis keleiveis prisiartina prie
Naupilės Trakiū paviete, kur sekasi didelis pustyjimas
ir baisios ugnys, o gyventojai iszvaikįti. Vilniaus pile
sudegįta tapo. . .“ Apie darbus Kryžokū 1380 m. szit-
teipo pasakoja: „Magistrui liepiant brolis Kuno, mar-
szalkas, kareiviszką kelionę 1380 m. atliko. . . . Už-
klupo Vaiguvôs pavieta (Užgiriniam Trake), apiplesze
jis vidunaktyj szitą pavieta. . . Toliau ateina į Nau-
japilę (szendien Rudamina, Suvalkū gubernijoje), kur pir-
mutinei sargybôs raitelei daugelį vyrū nužude. Seka ka-
reivei ir sustoja prie pilės ir atsigabena su savimi bom-
bardas (armotas, kanūles). Antra diena szaudykles lei-
dzia; daugybe pagonū didei persigando (nūg armotu), nes
seniau Kryžokai nesivaziojo drauge tu bombardu. Szit-
tôs priezasties delei pagonai drauge su pacziomis ir vai-
kais pasidūda prisizadedami amžinai Kryžokams tarnauti.
Treczią dieną anksti Kryžokai pakilo, o tolyn eidami pa-
keliui daugybę Lietuviū iszmusze. Kareivei ateina pas
Dirsunū pilę (ant Niamuno kranto), kurią pagonai pa-
tys sudegino pabegdami isz pilės, o visa Vokiecziu ka-
reivyste ramei sav grįžta namon, vezdamasi 4000 sveiku
sugautu Lietuviū. . .“ Toliau tas pats raszejas pasa-
sakoja, jog vieną metą „magistras su kareivyste atke-
liavo į Medinįku pavieta Zemaitijoje, kurią biaurei api-

plesze ir iszciutiudyjo; vyru, moteriu, vaiku sustvere 700,
o bañojama arkliu iszgabeno keturiolika tukstancziu! . . .“
[Dar ne viskas.]

¹⁾ Karužė, pulkas vaisko su karuna (?). ²⁾ Saidokas, rykas
strėloms, szaudyklėms susikiszi.

Pirmyn!

(Gaida [balsas] užrašyta Kurszacio gramatikoj po num. 16.)
*Kad kiti žmones darbe krut, Darbe nestokim,
Ir kitos gentes ein pirmyn, Ir mes jei pris'deresim!
Ant ju dabokim Jei vieno žmogaus sytu maž,
Ir neatstokim, Kad musu gentę pirma stumt,
Ir mes su jais paspesim! Visi suszokim,
Kiekvienas žmoguskąnors gal Drauge sustokim,
Del savo teviszkės paveikt — Ir mes eit pirm galesim!
Tik procevokim, Staje Szunb is.*

Fried. Kurszatis.

Nesenei teko mums aplankyti Pragoje sueiga šanariū „kaliszkės Czekū mokslo bendrystės (Kral. česká společnost náuk)“ po pirmsėdyte p. ministerio, dro. Jireczek'o. Jei yra miela draugystėje mokintu vyrū praleisti valandėlę atliekamo laiko, tai dar mieliau yra persiliudyti, jogei tik tikras apszvietimas ir mokslas iszdildina tarp giminiu tą neprietelystę, kuriōs dėl stipresnės giminės slogina ir kankina silpnesnes, rupindamos apie isznaikinimą juju pacziū ir ju kalbōs. . . . Aplankant sueiga mokintu Czekijōs vyrū mums szitā syk buvo dar mieliau datyrus, jog isz visu szendieniszku Europōs giminiu rasi vieni Czekai iszrodo dėl musu nuvargintōs giminės dar nors truputėlį meilės. . . . Ant szitōs sueigōs tarp kitu auksztōs garbės ir nūpelnū moksle užsipelnisuiu vyrū tapē vienbalsei paskirtas į šanarius szitōs bendrystės Lietuvos. Karaliaucziaus universitėto propesorius, pilozopijōs daktaras, Fried. Kurszatis, kursai per savo mokslingus darbus apie lietuviszką kalbā užsipelnē placziā garbē visame sviete. Kadangi garbē kožno mokito Lietuvos vyro tenka ir visai jo giminei, mes galime džiaugtis, jog mokinti Czekai apreiszkē garbē musu Lietuvos vyro priesz visā svieta!

Dumodami, jog szendien dar per anksti placziau apraszinėti gyvenimą ir darbus p. Kurszacio, mes ketiname tik trumpame suglaudime paminėti jo nūpelnus moksle ir Lietuvoj.

Fr. Kurszatis, szendien 77 metų senelis, galima tikrai sa-
kyti, visą savo gyvenimą pavadė Lietuvai ir mokslui. Jaunystėje
savo į kunigus stodamas p. Kurszatis geriausią ir dėl Lietuvos nau-
dingiausią kelią sav apsirinko. Kaip tikras ir karsztai mylintis
savo kalbą ir tėviszkę Lietuvis, jis jau tūmet paregėjo, jog dvasisz-
kūse reikalūse broliams savo jis galėšes didžiausią naudą suteikti.
Viltis jo pilnai išsipildė! Susivokiecziavimas Lietuvių Prūsūse kaip
dabar teip ir pirm kokiū 50—60 metų didis buvo, o ne vien per
tai, kad mokslinciose vienat beveik vokiszka mokinama buvo,
bet ir to dėl, kad Lietuvei neturėjo lietuviszku knygu ir kunigu,
kurie gražei lietuviszka apsakinetu Dievo žodi. Kaip dabar ne-
kuriose vietose, teip ir tūmet Lietuvei turėjo klausyti pamokslą
savo bažnyciose nūg kunigū, kurie Vokieczei budami, pusiau vo-
kiszka, pusiau lietuviszka kaldėdavę, teip kad jūs suprasti vos
buvę galima. Pirmą savo lietuviszką pamokslą pasakęs p. Kur-
szatis jau persiliudyjo, kaip didelę tur kožnas Lietuvis meilę dėl
savo brolių, kurie vartodami musu gražią prigimtą kalbą nesigėdi
lietuviszka kalbėti ir nesiskiria — dėl savo jūdū rubū — nūg savo
brolių. Lietuviszki jo pamokslai Karaliaucziuje visūmet meilingai
buvo klausomi Lietuviū ten gyvenancziū arba Karaliaucziūn atke-
liavusiu, o bažnycia visados buvus kimszte prikimszta. Vardas p.
Kurszacziū, kaipo kunigo, veik tapė pažįstamas ir mylimas visoje
Prusū Lietuvoj. Apsakinėdamas Dievo žodi ir mokidamas brolius
savo prigimtoj kalboj p. Kurszatis neužmiršo rupintis apie ju ap-
szvietimą per lietuviszkus rasztus. „Naują Testamentą“ jis per-
veizdėjo ir iszpaudino teipogi „Giesmiu Knygas;“ „Katekismą“ dėl
iszkalu (szuiliu) jisai isz vokiszko iszguldė ir iszdavė. 1849mete
jis pradėjo raszyti ir iszdavinėti laikrasztį „Keleivi“ Karaliaucziuje
ir tik pradzioj 1880 turėjo spaudinimą pertraukti, nės, kaip jis tū-
met mums raszė, pajėgos jojo pradėjo silpnyn eiti. Per szita „Ke-
leivio“ iszdavinimą vardas Kurszacziū Lietuvoj dar placziau žinomas
tapė. Pavedęs visą savo gyvenimą Lietuvai ir tyrinėjimui Lie-
tuvoj rastumei labai mažai vyrū, kurie galėtu su jūmi susilyginti
pažintyje musu kalbės. Dėl įpatingo pažinimo prigimtės kalbės
jis apkeliavo visus Prusū Lietuvės kampus ir kelis syk aplankė
Suvalkū gubernija. Jis kone pirmutinis moksliszka isztirinėti pra-
dėjo musu kalbą, ir jo pirmieje kalbamokslinei rasztai: „Beiträge
zur Kunde der littauischen Sprache“ 1843 ir 1849 m. Ka-
raliaucziuje iszdūti buvo garbėje laikomi, teip kad garbingas kalbu
tyrėjas Aug. Schleicher'is paminėdamas jūs sako, kad tie rasztai
buve „von unschätzbarem Werthe“, jam paeziam lietuviszkės kal-
bės besimokinant. Nūg 1868 iki 1874m. Kurszatis iszspaudino
dvi knygi vokiszka-lietuviszko žodyno: „Wörterbuch der lit-
tauischen Sprache. I. Theil: Deutsch-littauisches Wör-
terbuch.“ 1876m. jis iszspaudino Hallės mieste didį kalbamok-
slį lietuviszko liežuvio: „Grammatik der littauischen Spra-
che.“ Szį met nepersenei iszspaudinta tapė teipogi Hallės mieste
jojo didės vertybės žodyno antra dalis lietuviszka-vokiszka: „Lit-

tausch-deutsches Wörterbuch.“ Per szitus aukszcziau paminētus rasztus apie lietuviszką kalbą p. Kurszatis suteikė ne vien didę naudą visatiniui kalbu mokslui, bet ir išplatino priderincią pažinti musu garbingos kalbės tarp praszalaicziū mokintu vyrū. Mokslė vardas dro. Kurszaczio bus amžinai minavojamas, to dėlei ne dyvai, kad szendien svetimi mokiti vyrai jam auksztą garbę iszrodo.

Bet ka mes kaipo Lietuvei galime sakyti p. Kurszacziui paminėdami keleis žodžiais jo darbsztumą dėl mokslo ir dėl musu apszvietimo? Mes galime jam drauge su visa Lietuva tik szirdingai dėkavoti už jo garbingus darbus dėl musu naudos ir gero; už jo rupestis apie apszvietimą musu per lietuviszką kalbą; už jo meilę dėl musu nuvargintos tėviszkės ir kalbės! Tūnet, kada daugumas kiek-tiek apszvietu Lietuviū skubinosi atsižadėti nūg savo prigimtės kalbės ir brolių ir pasiversti į Vokieczius ar Lenkus, p. Kurszatis savo gyvenimu ir darbais ašzkei parode, jog ir Lietuvis per savo iszminti, gerus darbus ir tikra apszvietimą gal užsipelnyti visame sviete garbe likdamas tikru Lietuviu ir myledamas savo kalbą ir brolius! Tū didesnė dar tegul bus garbė jam tarp musu, nės per ilgus metus jis vienu-vienas trusėsi dėl Lietuvės gero ir vedė savo brolius lietuviszku keliu!

Ir to mes užmirsztī negalime, jog p. Kurszatis kaipo perdėtinis (virszininkas) seminarijės prie universitėto Karaliaucziuje didę naudą atgabeno, mokiindamas lietuviszką kalbą. Jei szendien kunigai Prusėse geriau moka lietuviszškai, tai yra nūpelnas prop. Kurszaczio!

Prakalboj paskutinės dalies žodyno paminėdamas, kad tas darbas rasi busęs pasterasis, drs. Kurszatis iszreiszke norą, kad jo darbai palaimą atgabentu Lietuvai. Tokiam norui pritardami mes neabejojame, jog garbingi p. Kurszaczio darbai atnesz savo vaisių Lietuvai. Tegul tik musu laiko akylesni Lietuvės vyrai prisizūrės nūpelnamas tavo, gūdotinas viengenti, ir tavo darbsztumui; tegul szirdyse juju užsidegs ta karszta meilė dėl savo tėviszkės ir lietuviszkės kalbės, kuri tavę stiprino darbuse tavo per ilgą gyvenimą; tegul jie eis tavo lietuviszkomis pėdomis — o noras tavo iszsi-pildys. . .

13. berzelio. Pragoje. J. Bs.

Svecziū szalele.

„O kur josi, jaunas broleli berneli?“

— In svecziū szalele, jaunoji mergele.

„Imk ir manę drauge su savimi,

Josim abu in svecziū szalele.“

— Mažas mano berasis žirgelis,

Nenunesz mus in svecziū szalele.

„Lygias tankes pekszczia pereisiu,
O Dunojeliu plaukte perplauksiu:

Vidur Dunojelio ilsesimes,
Ant akmenelio vidur Dunojelio.“

— Mažas mums czionai bus pasilsclis,
Ant akmenelio vidur Dunojeliaus.

„Kaip pareisim tevo teviskele,
Atsigulsim in margq tovele.“

Daina szita, užraszyta V. Vaiczalczio 1875. mete kaime Oszkabiliu, yra didelės vertės dėl pažinties musu praeitinės. P. Jonas Juszka spaudindamas „Lietuviszkose dainose“ vardą upės Dunojaus su maža d paklydo, dumodamas, jogei szis vardas vandenį abelnai paženklinąs. Savo raszte: „Vardas Dunojaus upės lietuviszkose dainose“ mes kone aiskiausei parodysime, isz kur atsiradęs szis vardas ir ką jis ženklinąs.

J. Bassanius.

Paminejimas Byrutôs kapo.

Stundė manę likimas po svieta, nustumė toli į sziaurę ir rytus, ne-dyvai, jog gimęs ir užaugęs po musu gražum dangumi, musu szvelnia saule szildytas, drėgnu vakarū vėju gaivytas — po kitu dangumi ir kitais putimais sveikata pateriojau. Pavasaryje 1878m. užpūlė manę duma vaziuoti ant Baltuju mariu (Auszrinju juriu), rasi atgausęs sveikata jose, kurios mus nū amziū gavino. Atkakau į Liepoją, gydžiausi, mandžiausi, gintarą rinkau, latviszka mokiausi — niekas nemaczyjo. Besigydydamas atsiminiau apie Byrutôs kapą, apie kurį ir jus rasi girdėjot, jei ne-isz kur kitur, tai isz giesmės:

„Ant kraszto marės Palangôs miestelej,

Kur gyven musu brolei Zemaitelai,

Yr auksztas kalnas Byruta vadintas,

Zalioms puszelems virszuj apsodintas.

Ten kol laiminga buvo žeme musu,

Kol buvom ponais ir Gudū ir Prusū,

Vežlyba, skaisti kaip rože ir ruta,

Kuningaiksziene gyveno Byruta.“

Suėmė manę noras jį aplankyti. Sėdausi į ratus su keleis *Litvinais* (nevirtokite musu vardo nūprosnai!) ir dy! na! į Palangą. Atkake ir sustoję gaspadoje kaip pritink pasiganėm ir dviese (dviejau) jau tik ėjom pas

Byrutą pasiklonioti jōs dvasei. Dyvina vieta! Daug asz macziau: Pinū ir Karčtū kalnus, ežerus ir lieknus, sziaurės tundras, Maskolijōs plikumą, Volgōs platumą, Taurydōs (Krimo) grožybes, ale tokiōs vietōs dar kitur nemacziau; reikia buti Jurksztu Smalausiu*), kad jį apraszyti. Ant kraszto mariu, tyru (czystu) kaip aszaros jaunōs mergelės, o mēlinu kaip jōs akelės, arba kaip akys tu vandeniū, kurios ant juriu vilniu pliuszkendamos jaunuczius žvejus vilioja — ant mariu kraszto, apipilto baltomis smiltims, lyg tarytum apibarstyto sidabru, kad Byruta karaliszka pasivaiksztinēti galētu, stovi dailus kalnelis puszelēmis apaugęs. Puszelēs augsztos ir laibos, kaip liemenys tu vyrū, kurie kitą kart gynē tą vietą nū piktuju Kryžokū, arba kaip liemenys tu veidaliecziu, kurios szven tą ugnį Pramžiui (praamžinamiam dievui) kureno, arba gal kaip tos mergaitės, katras musu kareivei nū pilvotū Teitonū gynē, o apgynę pelnē. Aplink puszynas, senas kaip Lietuva, užia ir į szirdį Lietuvosio szneka, apsakinēdamas jam senovės dōjas, kokia senovėje buta, kaip zemē mylēta ir nū svetimōs vergystēs ginta. Kas tą bylą visiszka supras ir kitiems pasakys? Ant virszaus kalnelio kunigas, klebonas Paļangōs, įstatē gražią koplyczią ir žiedais (kvėtkoms) ją apodino. Nepažįstu klebono ir jo nemacziau, bet neľabai nusidyvycziau, jei pasakytu man kas, kad jis ēšas isz pakalēnēs (giminēs) tu kunigū, kurie kitą kartą cze svietaį valdē ir su neprieteleis musu zemēs muszēs, o kad jo motyna buvo tikroji Lietuvinkē, neabejoju: tik darželyj augjtas Lietuvos, po rutu ir leliju miegojēs, isz ju vainiką pynęs ir kryžių su jūmi rēdēs, tą vietą kvėtkoms pavesti galėjo. Kokiai szventajai pavesta koplyczia, neklausiau. Pasakē man tai jauniszkis nū deszimties myliu czion atōjēs, kurs gražia kalba Endrėjaviszkiū klausō manęs: „Tai szventōs Byrutōs koplyczia?“ Garbō tam vaikinui, ne už tai, kad jis pirmas po keleto metū, nebuvus mau Lietuvoje, manę prakalbino lietuviszka, bet kad teip prakalbino žiuponūtą, kepaļu-

*) Pseudonimas A. Barono po „Anykszeziū Szileliu“ kalendoriuje Ivinskio.

szūtą, su pirsztinėlėmis, poną, sutiktą ant Byrutôs kapo. Rasi ir jis suprato, kad turėjau buti Lietuviu, nors ir nenesziojau barzdą maskoliszką. Kitur kitoniszškai atsieidavo, prakalbindavau Lietuvius lietuviszškai, atsakydavo man lenkiszškai ar kitoniszškai. Baigiu. Kas nor atgavinti savo apalpusią dvasę lietuviszką prie tyrôs verdênês (versmês), isz kur musu sentëvei sêmū tvirtybę, teina pas grabą szventôs Byrutôs, tepasimeldžia prie jôs, tepasiklauso, ką ten miszkas (girõ) murmi — nepasigailës, asz zinau, kad ten tik iszgjiau ant dvasês ir ant kuno.

Staje Szunb . . . is.

Tevyne.

[Gaida arba balsas „Byrutôs“.]

Ak mylimiausia ta musu Lietuva, — Senoj gadynej kaip ji garsi buvo! — Bet nelaimingas atsirado laikas, — Kuomet užpuole Kryžokū tytveikas.

Norint Lietuva su jeis kele karę, — Vienok Kryžokams ne daug tepadare; — Per kelis metus Lietuva nuikinta, — Stojos su visum ana paniekinta.

Dar to negana; teip su jeje tiko, — Jog padalyta del kitū puliko. — Ak diena liudna, diena suraudinta, — Kurioj Lietuva stojos paniekinta!

Bet szendien didžiau smutkas sunkin szirdį, — Kadu Lietuvį neteip kalbant girdi; — Daugel Lietuviū gal scen dieną rasti, — Kurie prigimtą kalbą nor pamesti.

To del kas vienu del Lietuvos yra — Ir tvirtą meilę szirdij savo turi, — Tai reik vienybę tarp savęs tureti, — O kursai skirias, tam teipo kalbeti:

„Ar ne Lietuvos esi gimęs, augęs? — Ar ne Lietuvos duona esi mitęs? — Juk lietuviszškai nuog łopszio kalbejei, — Ar jau ner gedôs, kad atsizadejei?“

Dieve miliausias, gelbek tą Lietuvą! — Musu tevyne tegul nepražura, — Kad galetum mes Lietuwei linksmintis — Ir nickintojū neušigedintis.

Augustynas Baranauskis.

„Lietuvôs bicziulis,“

laksztû 26.

(Pabaiga.)

Tolesnei kaip ant pareiszkinimo tulu vietu savo anudviejose dainelëse, o dar dangiau regimai, kad skaitytojui priminti gyvenimą tėvû, „Lietuvôs bicziulis“ apraszinëja gyvenimą ir darbus „Vytauto, lietuviszko karaliaus.“ Skaitytojams „Auszrôs“ tą jo apsaką sutrumpinu. Vytautas gimë 1344 m.; jo tėvas buvo garsus Keistutas, o motyna Byruta. Tėvams nusigyvenus stabmeldystėje, Vytautas palikes krikszczioniu „brolini Jagėlai padėjo Lietuvius į Kristu versti.“ Jagėlai nuėjus užkureis ant Jadvigôs į Lenkû žemę, Lietuva susisėja su Lenkija, norint ir pasilaiko tiesą muszti savo pingus, laikyti savo kariauną (vaiską), turėti savo įstatus; vienybė tiktai tame turėjo pasirodyti, kad Lietuva su Lenkija eis kartu veikti savo prieszininkus. Tūmet gavo valdžią Lietuvoje Skirgailius. Už tai Vytautas pasikvietė Vokieczius, kurie atėję daug kraujo musu žemėje iszgožė. Jagėla nebetverė ir susitaikino su Vytautu, kurs paliko Lietuvôs valdytoju 1392 m. Bet nepaliovė Vytauta užgaulioti Skirgailius ir Svidrigailius. Jagėla jaugi suderino Skirgailių su Vytautu, bet Svidrigailius telkė Vokieczius ant Lietuviu; Vokieczel 1394 m. mažai ką tepeszė musu kraszte. Veikei po to Vytautas traukė priesz Totorius, pergalėjo jūs prie Azovo ir Donupio, nelaisvius ju parvezdino į Lietuvą ir apgyvendino cze davęs jiems žemę ir laisvę. Kartu su Totoreis jis isz Krimo parkraustė 400 giminiu Karajimū-Zydu ir szend tebgyvenancziu Trakūs. Kada Tamerlanas 1405 m. mirė Samarkandoje, jo įpėdinis (pasekėjas) Timurkutlukas palikes perdetiniu Totoriū užszoko ant Taktamisziaus, kurs savinosi valdžią Totoriū. Szis pamusztas gauna prieglaudą pas Vytautą ir apsigyvena Lydoje. Tada Vytautas sutraukęs daug kareiviū traukė Taktamisziū vedinas priesz Timurkutluką — apsistojo ties upe Vorkszla. Norėdamas plėgą Totoriū nū Europôs nuvaryti jis pradėjo kruviną musztynę, bet tas balsus piovinys — treczia dalis kareiviū gyva liko — Vytautui balsei nepasisekė, už tai jis atgal pasitraukė — tai atsitko 14. d. rugpiuczio 1398 m. Vienok po to dar ne kartą Vytautas kiszosi į ukę Totoriū ir jie jo privengė, „jis buvo kaip koksai globėjas ju ir taikytojas, o jie visados buvo jo padėtojai ir szalininkais karės metą.“ — Bet didžiausiu prieszgyniu Lietuviu buvo Vokieczel; jiems tai Vytautas „vijo ilgą džen-dziurą.“ Kad badams kilus Lietuvoje Jagėlôs siustas javus badū-jantiems Lietuviams Vokieczel užstoję ant kelio perėmė ir ju vežėjus nužudė, Vytautas sukilo priesz Vokieczius, atvadavo aukscziau jiems padėtus Žemalczius, o susitaisęs su Jagėla traukė į Tanenbergę ir Grunvaldpilę, kur Vokiecziu kariauna stovėjo; ten isztiko į baisų muszį.

„Jan kruvinais saulė spinduleis žibajo,
Isztraukti isz maukliu ginklužei tvaskėjo.
Kaip Vytautas žirgą pentiniais suspaudė,

Pakilo tū vydras, žaibavo ir griandė.
Nū dumū ir ruko dangus apsiniaukė,
Galo paskutinio Vokieczei sulaukė! . . .
Kaip miszkas teip griuvo nū žirgo raitelėi,
Trapeno jūs kojoms ristiejiė žirgelei.“

Vokiecziū vadas krito ir daugybė kareiviū — abipus sužuvo 100,000 žmoniū — tai buvo liepu m. 1410m. Tokie tai darbai Vytautą apgarsino tada visoje Europoje ir prie jo gyvės galvės Lietuva „milžinas buvo.“ Jei tūmet dang krasztū prigulėjo, nės kunjgaiksztystė tesėsi nūg Žemaicziū lik pat jūdosiōs jurės. — Vytautas tiekėsi Lietuva vėl atskirti galutinai nū Lenkū ir kad butu truputį ilgiau pagyvenės, tai butu padarės. Vytautas buvo teisingas, virsziniukus baudavo labai už nuskaidimā žmoniū, žmonėsgi staczei pas jį nuėję pasiskusdavo. Girtūkliū labai neapkentė ir pats tiktai vandenį gerė. Su gimine ir visais savaisais kalbėdavo lietuviszkai, noriūt mokėjo vokiszskai, lotyniszskai, lenkiszskai ir rusiszskai. Jis mirė 1430 m. 27 d. spalū, m.

Taigi, skaitytojau, juk pasigėrėji ta apsakā skaitydamas? Bet ar daug isz jo iszmokai? Jangi pamatei, kad musu krasztelyje buvo naminės karės, sužinai dabar, koks tūmet buvo prietikis musu kunjgaikszczio prie kitu, girdėji, kaip karėse Lietuvei ne-karta gavō virszū — tai vis gražu žinoti ir dar daug kitu daigtū, bet isz naminio gyvenimo Lietuviū ar iszgirdai noriūt pusė žodelio? Pavirszei tiktai gentės gyvenimo atiteko tavo akei ir protui, o visa įtampa, k. a. paproczei sentėviū, ukės pasitura, gyventojū daugis, turtū paskaida, prietikis žmoniū ir ponū, pobudis valdžios kraszto, tai vis palieka apvilкта uku ir tamsa. Karės, karės — ir karės! „Lietuvōs bicziuli“ ir kiti jus istorikai! pratrinkite taka tikrajai istorijai gentės, parodykite verpetā, pacziā gelmę kilties ir pūlio musu gentės, parodykite jōs kulturā, įtekme Lietuviū padarytā į svetimas gentes ir antraip, parodykite ekonomiszka buvį, įtekme tikėjimo ir kitu daigtū į gyvenimā ir jo sudilimā — tai tada skaitytojas turēs gražū vaisdā anometinio gyvenimo ir palygįs jį tikei su szlajė diena ir mokēs pasinaudoti padūtas žines. Kas isz apsakinejimų vien apie karės ir parbloszkima szimtū tukstancziū prie-szininkū, jeigu musu Lietuva sužuvo ir jeigu szendien mes nei ko-kios naudōs isz ju neturime? Gal jus mokate užgauti jaumus skaitytojū naikindami virtines prieszgyniū, o keldindami savūsius, bet tas graudinimas szend mus nei szildo nei szaldo. Juk jau senėi praejo viduramžis ir jo karinės lenktynės. Szend mos gyvename gadyne ekonomiszku sujudinimū, už tai mes laukiame, kad jus tir-dami praeigį laikā parodytumete, kaip kitā kart tokiūse atsikimūse žmonės savę gelbėjo ir szelpė — už tokias žines mes jums galva žemai nulenkisime. O juk jūsu darbas turēs ir tikrā moksliszka vertį!

Tolesnei minėtoje knygutėje telpa „Rānda apė Motėju Žie-maicziū Wiskupa 1875 m.“ paraszta mirus tam musu garsiam ra-szytojui liet. giesmiū, dvasiszku knyguociū, polytikiszku paskyiliū

ir istorijõs Žemaičių vyskupystės. Dainius pasitiki raudodamas, kad vyskupas tekęs į dangų iszmaldaus sav įpėdinį.

„Tokį, kaip Tujai (Motėjau) dėl musu kraszto,
Kursai mylētu dievą, tėvynę,
Ir butu spunda Lietuvõs raszto.“

Paminėti dar iszpūla apie tulus akyvus klausimus ir atsaka ant ju. T. a. ar senei bajorai paliovė lietuviszkai sznekėti? Suvis nesenei, atsako „Liet. b.“ Lietuvių rasztininkas Pilipas Ruikis isz Pagumbinio budamas 1698m. Lietuvoje rado visus ju mylistas bajorus lietuviszkai bekalbant. Ir isz Vilniaus nepersenei lietuviszka kalba iszginta, kadangi 1631m. mirė kn. Kanst. Szirvydas, kurs sakinėdavo ten lietuviszkus pamokslus. Visūtinas apskelbimas Tadauszo Kascziuszkõs, vado Lenkū ir Lietuviū, iszėjo lenkiszka ir lietuviszkai, jis buvo dūtas 2d. geguzės 1794m. stovyklėje pas Vynorius. Teipogi susirinkimas rodõs Vilniuje 15d. geguzės 1794m. iszdavė lietuviszką savo prisakimą. Ant galo daugis pažįsta Daukantą, Dijonyžą Poszką, Jurgį Platera, Simaną Staneviczė ir kitus bajorū rasziusius musiszka. Juk ir szend yra daug didžiunū, „kurie vargsta dėl lietuviszkõs kalbõs.“ Priduria rasztininkas: „Ar graži musu kalba? — Teip graži, kad garsingiejie mokslo vyrai negali atsimagauti, Bopp's, Szave, Szleikeras, Bogleras, Nesselmanas, Szafarikas, Kraszauskis, Pott's, Veberis neiszpasakytai ją giria ir galestauja, kad kiti Lietuvei ją paniekina.“ „Jeigu praszalaczei, svetimu szaliu vyrai, teip musu kalbą myli, taigi mums butu gėda didžiausia ją niekinti ir nesirupinti paturėti.“ — Tiktai gailu, kad „bicziulis“ neparodo, kaip ją galima geriausei paturėti.

Ant galo patilpo į knygutę „Žydū rāuda“. — Žydai verkia, kad žmonėms nustojus gėrti baltakę (arėlką), busę Žydams „pagalam.“

Taigi matai, skaitytojau, kad tai labai graži knygutė — „Lietuvõs bicziulis“, teisingumu jausmū, gražumu kalbõs jinai sugraudina szirdį — bet protas negauna ganėtinai peno, protas iszsviepes laukia atsako ant savopu klausimū ir niurni negavęs. Už tai pasitikėkime kad tas pats „bicziulis“ isz bicziulystės veikei pasistengs papildyti tą spragą kitais veikalais teip labai patrijotiszkais, bet ir svareis savo įtalpa. 15d. geguzės 1883m. J. S. Kūksztis.

Keli žodžei apie kolerą.

(*Cholera asiatica s. indica.*)

Pirm 3—4 septyndieniu (nedėliu) prancuziszki laikraszczej atneszė žinę, kad Aigypte pasirodžius kolerą. Tolyn datirta, kad ne tik pasirodė ta liga, bet ir įmanytinai iszsiplatinus susivijo sav gužtą tułuse apie Suėzo kanalę miestuse, ir czionai pradėjus savo baisingai nai-

kinantį darbą atlikti. Pagal žinias iš vietu, kurias liga apľankius, kas dien ta bauginą kolera po 100—150 ir daugiau žmonių užsmaugusi. Miestai Damiette, Mensurah, Samanud, Tintah, Szirbin, Port-Said, Suėz ir k. apimti tapo per tą ligą. Damiette daugiausei nukentėjo; czon ant dienų po 120—150 mirė! . . Dabar nors žinės iš to tolimo pasvieczio linksmesnės eina, butent — liga pradėjus silpnyn eiti, bet ant to ļabai daug pasitikėti negalima, nės kolerūs sėkloms jau ant vietūs beliekant, veik gali ji dar su biauressniu narsavimu išsisplėsti ir gyventojus szimtais ir tukstanczeis naikinti!

Iš visu sziuūs dienūs limpancziu ligu kolera yra baisiausia. Jei sziltinė (karsztligė, typhus), rauplės (variola vera), tymai (scarlatina) apstingai žmoneles gnaibo, tai kolera ant tulo kampo užpūsus baisei išpustyja! Jei sziltinė, kuri tarp kitu limpancziu ligu tankiausei mus apľanko, nugnybia 18—20, tai kolera stviaria po 50—60 ir daugiau iš 100 apsirusiu! Kaip senovėje *maras* (pestis orient.), kursai Lietuvą 1711 m. paskutinį kartą apľankė, teip musu gadynėje kolera yra baugiausia liga ir tankiausei Europą apľankanti. 1832, 1849 ir 1853—54 m. ji tukstanczių tukstanczeis gyventojų išznaikino Europoj, ir įpatingai didesniūse miestuose: Petropilėj, Maskvoj, Varszavoj, Vilniuj, Karaliaucziuj, Berlyne itt. 1865—1866 m. ji vėl ļabai išgązdino Europūs gyventojus ir tuļą didesnį miestą baisei apiplėszė. Tą patį metą regis pasterą kartą ji ir Lietuvą apľankė ir nugnybė ne vieną Lietuvūs Žydelį: kaimus, kaip žinoma, ji recziau apľanko.

Kasgi tai per liga ta kolera, kuriūs vardas gana gerai jau yra pažįstamas visoj Lietuvoj? Kur jūs gimtinė ir kokių kelių ji pas mus atsibasto?

Kaip tik atsirado ir pažįstama tapo szii liga, visūmet ji iš Azijūs į Europą atvyksta. Gimtinė jūs vieta yra Indijoje. Apie santaką upiu Gangio ir Džumnūs mieste Gurdvar'e, į kurį kas mets didelės mynios dievobaimingu piligrimū (keleiviū) iš Indijūs, Turkijūs ir Persijūs susirenka dėl atlikimo tikybės dalykū szitoj szventoj dėl Muamėdonū vietoj, kas mets — tai silpnai tai

smarkei — kolera apsireiskia. Tukstancziū tukstancziams žmoniū isz tolimu szaliū į szitą ir kitus szventus Indijōs ir Arabijōs miestus susirinkus, žinoma, pritrūksta cze jiem maisto, gērało ir kitu reikalingu dalykū. Iszalkę ir iszbadęję, nūg maldu bei pakutōs atlikimo apalpę, neturēdami pastogės, kur nūg didēs dieninēs saulės kaitrōs ir szaltu nakcziu galētu pasislēpti, gulēdami ir silsēdamiesi ant grynōs žemės, aptersztōs visokiomis biaurybėmis, jie ne vien patys sumaikina savo sveikata, bet ir ant vietōs iszperi sav ligą, kuri paskiau tukstanczius tu dievobaimingu žmoneliu smaugia. . . . Daugybei žmoniū į viena vietą susirinkus, kada mėszlai ir visokios biaurybės pradeda puti, oras smarvėmis atsidūda — sveikata žmogaus turi suirti, o liga ir nenorēdama atsiras, įpaczei tokia liga, kuri labai myli necziuinas ir neczystas vietas apłankyti. . . Indijoje szita liga niekūmet vieszpatavus nesiliauja ir isz tenai ji visados atvyksta musumpi. Muamēdonai praleidę kelias dienas tokioj szventoj vietoj užsikreczia ta limpanczia liga ir grįždami namūsna drauge su savim parsigabena ir Europoj — įpaczei Turkijoje — užkreczia. Kaip kitą kartą teip ir szį met kolera isz Indijōs į Aigyptą atvyko ant angliszkju akrutū. Jau nūg giliōs senovės Lietuvoj yra pasakojama, kad kaip maras teip ir kolera paeinanti isz oro. Teip pasakoja, kad maro laike matydavę tokią jūdą ukaną (miglą), kurei jau per kokį kaimą perėjus pridurmai tame kaime ir liga atsiradusi. Priežastis kolerōs pagal moksło datyrimą nepersenei atrasta tapo.

Mažutėlis gyvūjantis grybelis ar gyvūlėlis, kurį tik per padidinantį (į 4—500 syk) stiklą pamatyti galima, ir kuriu į mažiausią sagutės (spilgōs) galvelę daug milijonū galētu sutilpti, — yra baisingas žmogaus neprietelius, nūg kurio mes neturime ginklo dėl apsigynimo. Szitas grybelis pramintas tapo „kolerōs bakterida“; jis tai yra tōs ligōs priežastis; jis tai tukstanczius ir milijonus žmoniū guldo. . . Su neiszpasakytinu greitumu žmogaus kune įsiveisdami tokie grybelėlei drąsei stoja su jūmi į kovą ir — kaip žinome — labai tankei tą

milžiną pergali. — Ligonio vėmałai, mėszlas, kraujas ir szłapimas yra pilni tu grybeliů; oras, kurį ligonis isz savęs iszleidžia, teipogi jūs turi. Szitos bakteridos ir iszdžiovišos nepameta savo gyvastj ir vėl papūlusios į drėgną vietą veikei atsigaišina. Kadangi per nenuvokimą ir nesupratimą, ligoniů mėszlas, vėmałai, szłapimas (mįžala) tankei iszmetami tapsta laukan, o ne isznaikinami, tai tos baisingos bakteridos sziokiu ar tokiu budu vėl ilgainiu gali patekti į kito, sveiko žmogaus kuną. Jos į vandenį įpūlusios drauge su vandeniu iszgeriamos; sudžiuvusios vėl drauge su kitomis dulkėmis, kuriomis oras pripildintas, jos gali per płauczius musu vidun įeiti. Datyrimas rodo, kad tos bakteridos tikrai tankiausei drauge su oru ir vandeniu į musu kuną įeina — kito kelio dėl ju n'ėr. Kožnas cze lengvei supras, kad ligai atsiradus, jės sėkłos, t. e. bakteridos, yra randamos tenai, kur ligonio mėszlas, szłapimas itt. iszmetami buvo. To dėlei užsikrėtimas szita liga tankiausei nusidūda apšivalymo vietose (retiradūse), arba nūg paties ligonio per orą, drapanas itt. Didesniūse miestūse ir įpaczei vaistingeziose (spitolėse) daugiausei apserga tie, kurie tur prižiūrėti ligonius ir jūs apvalyti; skalbėjos drapanu tokiu ligoniů teipogi labai tankei szita liga užsikreczia. Ir nūg paties łavono (mirusio kuno) liga gali prilipti.

Kaip paminėjome, tos bakteridos į žmogaus kuną įėjusios ir atradusios cze didę dėl savęs liūna, butent reikalingą peną, drėgmę ir szilumą, balsingai veikei vaisinasi, kaip jau galima numanyti isz to, kad į 2—3 dienas ju tiek atsirasti gali, kad kraujas ir visos kuno sunkos yra pripildintos knibždinais tu grybeliů! Pirmiausia ir mylimiausia vieta dėl ju musu kune yra płonosios žarnos: cze jos apstingiausei įsiveisia. . .

Pati liga, kaip tułas žino, silpnai arba vel sunkei apšireiszkia. Dumojama, jogei ligōs asztrumas priguli nūg skaitliaus įėjusiu į musu kuną bakteridū ir nūg ne visūmet suprantamu kuno įpatybiu. Galima sakyti, kų daugiau ant syk patenka bakteridū į musu kuną, tų veikiau, tų sunkiau liga apšireiszkia. Be užsikrėtimo liga szita, kaip ir kitomis limpancziomis ligomis, negalima apsirgti.

(Dar ne viskas.)

Isz Lietuvôs.

Klaipeda. Remestininkystės ir žvejybės parodymas tapė atliktas praszokusiame mėnesyje. Daigtus ant parodymo sugabeno gyvatininkai isz Prusū Lietuvôs, isz Ragainės, Tilžės, Kaukėnū, Rusnės, Szilokarcziamôs, Klaipėdôs. Tarp visokiu remesto dalykū randasi ir Lietuvninkiu megztos margos pirsztutos pirsztinės, puikei austos staltiesės itt. Daug aplankancziu sveczių apie musu giminės mergaicziu darbelius teip iszsitarė, jog parodymas jiems daug džiaugsmo padaręs ir labai turėję nusidvyvti. Taigi dėkui jums, kurios gerôs rodôs paklausydamos savo procę ten nusiuntėte.

— Rytprusiū oberprėzidentas p. drs. v. Schlieckmann's su Gumbinės valdziôs prėzidentu Klaipėdôs parodymą szimetinį aplankydamu tapė keliu Lietuvninkiu mergaicziu graziomis kvėtkomis apdovanotu, už ką kožna po burtą parodymo liuterijôs gavo.

— Sziczion atvyko pradžioje liepinio m. Prusū karo ministeris, Bronzart's v. Schellendorf. Jis keliauja po rytiniu Prusū provinciją tvirtines peržiurinėdamas.

Prekule. „K. I.“ pranesza, jog Rytprusiū oberprėzidentas perkeliaudamas ant Klaipėdôs tapęs užklaustas, ar veik Lietuvei gausę pavelyjimą vierôs mokslą mokslinycziuose lietuviszkoje kalboje mokinti, ir jog jisai tą linksmą žinę praneszęs, kad lietuviszkas mokslas tapsęs minėtame dalyke į mokslinyczias sugražjtas. Jis kalbėjęs su Prusū karaliumi ir gavęs patikrinimą, jog Lietuviių pageidavimas turėsęs tapti iszpildytas.

Tilže. Bałgardū dvare keli darbininkai szulinį beczystydami po viens kito gałą gavo. Piktasis szulinio dugne ėsąsis oras jūs nutroszkino. Taigi reikia apsisaugoti ir szulinius vokiant.

Instrutės kampą tvanai nepasakomai kankina. Dabar isz tikro matoma, jog wisas atolas bus po glodu — pirmosiôs zolės ir nieks nebuvo. Galvijai tur buti stalde; nės visos ganyklos po vandenimi pliupto. Kitur visi javū laukai vandenyje mirkso: per priejusius javus su laivais vazinėjas . . . kad cze prie sziokiôs bėdôs dar ir badas neprisidėtu!

Bakneszei (makarninkai) buvo už 20000 rublių szilkū ir damastū isz Prusū pusės per rubežiu į Lenkus (??) įvilkę ir girės tankumynūse paguldę. Žydelis Leibelis Sarreiskis isz Kaczkiū tapė prie tavorū per sargą pstatytas. Ale tasai budamas didei nuvargęs užmigo. Ne po ilgo Kazokū pulkas jį iszbudinęs su visu tavoru pasigabeno. Viens isz baknesziū buvo toktai Kazokoms už 100 rublių iszdavęs. Žydeliui tapė ne - tiktai visi tavorai atimti, bet jis turėjo dar ii 20000 rublių ir 40 kapeikū koravonės mokėti. Žydas sudžiaai atsiliepęs, jog su 20000 rublių ėsas pakajingas, ale 40 kapeikū ėsanti neteisybė mokėti. M.

Vilnius. Prėzidentas nekurio gelžkelio, gendrolleitmonas Seume, į vieną jau beeinantį gelžkelio trukį norėdams įkopti pasprudo ir po ratais pavirtęs po sunkiu perszuliū savo dvasę iszleido.

— Naujasis vyskupas Grynėvieckis su didžiausiu pagarbinimu tapęs priimtas. Jis buk prisakęs, kad visi Žydai, gyvenantieji katalikiskai kunzisturijai priklausancziūse butūse, turį isz ju veikiausei atstoti.

Kaune vėl degėšai prasideda; sudegė didelės triobos garinio mauno (malnycziūs) žydelio Kopelionskio, kurios ant kraszto pacziūs Vilijūs (Nėrio) pastatytos buvo.

— Žemaicziū vyskupas j. m. Pallulonis turėjo nesenei audijenciją pas j. m. Rusū ciecorių. (Vilniuje yra vyskupas Grynėvieckis, Žitomieriuje Kazłoyskis, Varszavoje Popielis, o arcivyskupu (vyriausiu vyskupu) Petropileje Gintautas — isz garbingūs lietuvizškūs giminės kilęs —.)

Szventenuose pirm keliu nedėliu perkėlė kermosziū isz nedėliūs į seredą, kad žydai nesijūktu isz katalikū, buk szie savo szvencziu neszvenczią.

Rasciniuose ant szvento Jono ir ant rytojaus buvo iszstatymas arkliū Žemaicziū veislės. Buvo, kaip raszo „Gazėta Polska,“ labai gražūs arklei; reiktu, kad kas matęs iszstatymą, placziau apie tai paraszytu „Auszrai.“ Kaip žinoma, po pirmsėdyste p. Jono Gruzevskio (isz Kelmės) yra užsidėjusi draugystė dėl uginimo arkliū tūs veislės. Anais metais ant iszstatymo vienas toks „že-

maitis“ vežė smagei asztūnis vyrus ir 140 pudū vežimą! (Vienas pudas 40 svarū.)

Mintuvoje panelė M. parasziusi triju gabatū (knygu) romaną lietuviszką.

Ringoje gyvena apie 10000 kataliku, tarp kuriu didesnė dalis Lietuviū, kurie uždėjo sav kliubą (surinkimą) vadinamą „Auszra“ dėl priderincziūs zabovūs tarp savuju. Surinkimūse yra kalbama lietuviszkai, nors per seną įprotį ir lenkiszka kalba girdėti; tai pareina isz to, kad daugumas kliubo draugū nežino, kas jie esą, Lietuvei ar Lenkai. Kliubas turi savo biblijotėką (knyginczią) lietuviszką. Nesenei davęs lietuviszką spektaklį (iszrodymą ant teatro grindziū) su dideliu pasivedimu.

Sziauliū pavieta „Auszra“ ĩbiausei pĳatinasi, ir ne-dyvai — yra ten ponai, kurie szimtus rubliū prĳžad ant reikalū musu raszėjystės. Tebuna jie graziū paveikslu visai Lietuvai, kuriūs tikriejie vaikai pradeda jau atsirati!

„*Kraj*“ lenkiszkas nedėlrasztis, 27. numeryje padėda savo skaitytojams žines isz Lietuvūs, surasztytas 2. numeryje „Auszrūs“ apie praszymą daleidimo musu kalbūs sudūse ir apie darbus ponū Kauno gubernijūs prie reikalu musu raszėjystės.

„*Pravitelstvennyj Vestnik*“ — Maskolijūs rėdūs gazėta — raszo, kad 27d. geguzės m. vieszpats ciecorius visūs Rusijūs apdovanojės sidabrinėms medalijoms su paraszu: „uz stropumą (за усердье“) dėl nesziuojimo prie kaklo ant szv. Onūs pynės szitus valsziū virszininkus (starszinus) ir gmynū vaitus isz Lietuvūs, buvusius prie karunavonės jo majestoto. Virszininkus valsziū: Aleksandravo Kauno pav. *Joną Marczenką*, Žagarės Sziauliū pav. *Praneiszi Kaikorį*, Ragavūs Vilkmėrgės pav. *Karolį Błaszkeviczę*, Tiltiszkiū Naujo Aleksandravo pav. *Adomą Juodevalki*, Endrėjavo Raseiniū pav. *Izidorį Grižylą*, Birziū Paneviezio pav. *Jurgį Balczioną*, Alsėdziū Telsziū pav. *Anuprą Juozapaviczį*; — Meisziogalūs Vilniaus pav. *Karolį Liucziuną*, Merkinės Trakū pav. *Adomą Borį*, Tvereczso Szventėnū pav.

Blažiejų Teliczoną, Trabû Aszmenu pav. Antaną Kasperavicę, Bialyczių Lydôs pav. Peliską Jasiulevicę; Kalkunu Iliuksztês pav. Mikolą Vanagą. Vaitus gmynu: Elniavo Suvałku pav. Peliką Pencziuką (??), Sereju Seinų pav. Mikolą Vaisnorą, Pagirnonių Senapilês pav. Juozapą Marczyuleni, Błagosłovenstvôs Vladysławovo pav. Julijoną Tarasevicę, Kûpsodzių Vilkayiszkių pav. Joną Leonavicę, Sudvinavo Kalvarijôs pav. Jurgį Motulaitį.
S. R.

Svetur.

Maskolija. *Varszavôs* vyriausiasis gubernatorius, lyg ciecoriaus vietininkas, tur didę macę jam pavestoję žemėje. Iki sziol ten buyusysis gubernatorius Albedinskis pasimirė; o jojo vietą jima genarolas Gurka, kurs jau isz paskutinio karo su Turkais drąsiu karžygiu yra pažįstamas. Albedinskio įpėdinis keta teipjau savo žmones su lengvybe valdyti. Prie Varszavôs gubernatoriaus valdonystês priklauso ir didis skaitlius Lietuvių Suvałkų gubernijoje. Taigi Lietuvei szio kraszto tikis, kad p. gubernatorius, isz Lietuvių giminês kilęs savo tėvų tėvu atsimjęs ir savo žmonėms nors tą teisybę parupiti galės, kad sziems but vale lietuviszkas knygas lotyniszkais žodžiais spaudinti. — Apie 1610m. persivertęs Žydas Bazyljus Kisėlius savo dvi dukteri Anę ir Martą apvedino su krikszczionimis. Anė vedė lietuviszką bajorą Levoną Romeiką Gurką, o antroji nekurį Bazyljų Li-teckį. Sziam be paveldėtojų isz szio gyvenimo atstojus gavo Kisėliaus didįjį turtą Gurku szendien tokia garbinga giminė į dalykus. Ar atsimjisis didžioje garbėje esąsis ir augsztame stone stovjisis ponas savo tėveliū?

— *Petropileje* nesenei iszpustyjo ugnis daug miškų ir medzių maŕnų, keles dirbtuves (pabrikas), didę daugybę medzvilnių (per 3000 pakų) ir szmotą stovimu butų: per du milijonu rubliū iszskadôs pasidaro.

— *Maskolei* savo žemėje pernai už 57 milijonus rubliū aukso laimėjo. Australijoje tam patime laike laimėtojo

aukso verczia tik į 50 milijonų rublių paneszė. Sziauriniai Amerika dar vienok ir Maskoliją pereina; cze laimėtojo aukso verczia 60 milijonu rublių. Aukšą kituse svieto brasztuse surokujant tepasidaro tik 25 milijonai rubliu.

— *Pietinės dalies* daugel gubernijose badas atsiradęs. Ziogai viso szio meto piutę supustyje, o marai žmones ir galvijus žaviną.

Vokietijoje yra per paskutinius devynis mėnesius 260 apskūstuju nekaltai prasudyta, kuriu nekaltybė dabar iszsireiskusi. O koks skaitlius tebsėd neteisei prasudytas kalinyje?! Kad per apsudyjimą kaltą ar nekaltą ir per atlikimą koravonės kartais visas apskūstojo turtas sugaiszti gal ir sugaiszta, tai žinomas daigtas. Ale kas nekaltai koravonę kentėjusiam atlygis szitą iszkadą? Jis gal ar ubagais eiti, ar isz naujo pradėti kovoje už buvį ristic ir musztis, arba jis pritapęs ir ilgus czėsus gyvenęs kalinyj su vagimis ir visokeis piktadėjais nū gerojo kelio nukrypsta ir. . . Vokieczei jau ilgai rengiasi nors už virszutinę troštą tokiems vargūziams atlyginimą suteikti. Ale ikisziol dar nieks isz to nebuvo.

— *Szlezijoje* yra vėl didi tyana, kaip paprasta, begalinius iszpustyjimus ne-vien ant apsėtu lauku, bet ir tarp gyvenimū padarę.

— *Amburkyje*, didziame Vokietijōs kupeczystės mieste dabar nulaikomas didis galvijū parodymo turgus, ant kurio isz visokiu žemiu 700 arklių, 100 gyvoliū, 1200 aviu, per 300 kiauliu ir szejp visokiu naminiu paukszčių tapė sugabėta. Łazybas (prēmijas) iszdalinant gavo didziausiasias ir daugiausiasias łazybas arkliu ir aviu augitójai isz Prusū *Lietuvōs*. Taigi visame sviete yra musu Lietuvos arklių vertybė pripažįstama.

— *Drezdenas*. Pagirtasis rasztininkas drs. Krauzevskis, kurį isz Prancuzijōs maudykliu parkeliaujant buvo Berlyne Vokiecziu valdzia suėmusi kaltidama, kad jis norėjęs apie galingumą vokiszkōs žemės rasztus iszleisti, dabar paleistas priesz įstatymą 30000 m. arba 15000 rub. kaucijōs.

Gromatnyczia.

Ponui J. K. Petropilėje. Tamstos raszta, raszta 27. d. berzelio, su pridetu rubliu gavom. Auszros numerai tapę isziusti. Ar ir nuėjo į vieta, tai rods nežinoma. Praszom tamstos mums apie tai žinę dūti. — Mes ir labai procevojom ir raszinėjam, kad valdžia pavelytu „Auszra“ spaudinti Kaune ar Vilniuje. Ale iki sziol dar nei jokiós žinės. . . .

Broliai Lietaviui Warszavoje. Tamstos siuntinys su szeszios dainelems parėjo. Jos taps sz palengvo iszspaudintos. Dabar esam medega labai aprupinti. Vienok kaip veik jau spaudinamasis Auszros kalendarius iszeis, bus ir materijolai susimazine. Del to tamsta busi toks geras ir daugiau rankraszcziu pridūti. — Del pertaisymo tu daineliu turim ju sudetojui pasakyt, jog jos teip, kaip yra, negali buti spaudinamos; nes per daug jose vieno kraszto tarmenę poniawoja. Auszra skaitoma nevien p. sudetojo kaimynū, bet ir toli sziaurėje ir atstu pietuse ir vakarūse Prusu Lietuvoje. Taigi tamsta nedvyysi, jei mes statraszta (tiesraszti) taisysime.

Ponui A. Gedr. Szv. Iszsiraszymas ant „A.“ su vienu rubliu parėjo, už kagi tamstai taps pageidautasis dalykas prirupjtas.

Ponui K. Str. Żyż. Tamstos iszsiraszma su dviem rubliam apturėjom. Iszsiustieje numerai bene jau bus tamstos rankose. O jei nebutu nuėję, tai praszom mums apie tai žinę dūti.

Ponui Jonui Szuk. Mol. Tamsta gavo už prisiustu du rubliu „A.“ atrupita. Vienok ar tamsta jau ja apturėjai? Jei ne-teip, tai praszom mums tą dalyką pareiszkinti.

Ponui Neriui Ser. Belgijoje. Tamstos gromatą su žinomais pinigais apturėjom, teippat ir tris rankraszczius. Už viską szirdingai dėkui. Daugiau dūta per gromatą ir atvirą rasztelį apie tai žinės. — Lietuviszki mėnesių vardai: januarijus, sausis; pėbruvarijus, vasaris; mercas, kovas; aprilis, balandis, karvelis, sultekis; majus, gegužės m.; junijus, berzelis (birzelis, sėjós m.??); julijus, liepós mėnū; augustas, rugpiutis; septemberis, rugsėjas; oktoberis, spaliū m.; novemberis, lapkritis; decemberis, grūdis.

Ponui Alek. B. Wy. . . szkiūse. Gromata su trimis rubleis ir giesmele gražiaje parėjo. Ant pridūtu adresu tapę „A.“ iszsiusta.

Ponui J. K-giui. „Žirgakalnis“ parėjo; jis taps „A.“ kalendariuje, kursai bus keles nedėles pirm Mikėlinės gatavas, patalpjtas.

Ponui V. V-aičiui, O-liūse. Dėkui tamstai už meilingą gromatą ir dar meilingesnes giesmeles, kuriu vienok savo laikrasztyje negalime patalpinti, nės viena, musu verczia neyra tokia didelė, o antra, jas patalpjdami gyrypelneis pasidarytumėme. Taigi tamsta nedvyysi, kad tos eilės negal sziczion spaudinamos buti. Su didžiausiu džiaugsmu priimumėme minavotases penkes daineles ir labai butumėme už ju prisiuntimą tamstai dėkingi. Jei galima, tai praszom tamstos ir daugiau sziokiu tokiu rankraszcziu pridūti, kurie visi musu laikraszcziu susigadys.

Ponui M. Sl. Trump. Tamstos gromatą su ketureis rubleis ir iszsiraszmu ant „A.“ gavom; ji taps iszsiusta visiems

ant pridūtojo adreso. Gražios giesmutės taps patalpintos, o ir mįslės, kuriu ir daugiau meilytumėme, jei tamstos loska.

J. Miglovarai R. Musu statraszas (tiasrasztis, ortogra-pija) yra Szleikerio pastatytasis; tik genetyvas pluralio yra su stogeliu paženklintas cze, kur reikia ji nū singulario instrumen-talio atskirti, teip pat ir žodžių antrosios deklinacijės genetyvas singulario nū nominatyvo pluralio atskiriamas; dar randasi musu statrasze suminksztinąsis i po liežuvinu sabalsių cz, ź (cziaudėti, meldžiu). Pirmasis numeris turėjo su didei daug kliaudu iszeiti; nės literu su rasztzenkleis reikalingais buvo stoka; ir dabar dar kartais nepritenka. — Sabalsis v, kursai paprastam dvigubam w isztarmėje lyginas, yra szine numeryje įvestas, nės tokiu budu žodžei, kuriūse v randasi, susitrupina (w untrą tiek vietos užima nekaip v). Skaitytojai taigi tenerugoja už nekurektą tiasrasztį. Veik bus geriaus spaudinta.

Auszros IV. numerio intalpa.

- 1) Apie įsteigimą „Lietuviszkos mokslū bendrystės (draugystės“), laiszkas 89.
- 2) Kundraitis, Margis, giesmė (1. primezginas) l. 92.
- 3) J. Bs., Apie senovės Lietuvės pilies (3. primezginas) l. 97.
- 4) Stajė Szunb...is, Pirmyn, giesmė, l. 102.
- 5) J. Bs., Friedr. Kurszatis, l. 102.
- 6) Vaiczaitis, Svecziū szalelė, dainelė, l. 104.
- 7) Stajė Szunb...is, Paminėjimas Byrutės kapo, l. 105.
- 8) A. Baranauskis, Tėvynė, giesmė, l. 107.
- 9) J. S. Kūksztis, „Lietuvės bicziulis“ (pabaiga), l. 108.
- 10) Drs. J. Bs., Keli žodžei apie kolera, l. 110.
- 11) Isz Lietuvės, l. 114.
- 12) Svetur, l. 117.
- 13) Gromatnyczia, l. 119.

Apgarsinimai.

„Auszrôs Kalendorius“

1884 m.

visai Lietuvai pritinkas, 112 pusiu didis, lotyniszkomis litero-mis spaudinamas, bus iki 23/11 rugsėjo gatavas. Apgarsinimai po 10 m. arba 5 rub. už pusę, po 5 m. arba 2½ rub. už pusę pusės, jei menkiaus, tai ant ei-lės po 30 pf. arba 15 kap. Auszrôs redakcijoj priimami.

Isz musu drukorijės dabar patlab parėjo lietuwiszkoj kalboj:

Korawoniu

Zokanknyges

vokiszkos ciecorystės

nū 15. majaus 1871.

Prekia 80 pf., jei frankerotai prisiuncziamos buti tur, 90 pf. (45 kap.).

J. Reylander & Sunus
Tilžeje.

Dėl redakcijės atsiliepia J. Mikszas Ragainėje (Ragnit Ostpreussen).
Spaustuwė Albano & Kibelkės Ragainėje.